ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI OLANDA: DE LA MEMORARE LA GÂNDIRE CRITICĂ

GENERAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE NETHERLANDS: FROM MEMORIZATION TO CRITICAL THINKING

CZU: 373(478+492):303.446 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.70**

Carolina ȚURCANU
ORCID-ID: 0000-0001-8450-3075
e-mail: carolina.turcanu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Abstract: *This article comparatively analyzes the general education system in the Republic of Moldova (RM) and the Netherlands (NL), starting from the central hypothesis that education in the RM remains predominantly focused on memorization and reproduction, while in the Netherlands the emphasis is placed on critical thinking, application of knowledge and solving complex problems. The analysis is based on recent statistical data (PISA 2022, OECD reports, the Ministry of Education and Research of the Republic of Moldova and the Netherlands, curriculum documents) and is structured around five fundamental dimensions: student performance, curriculum orientation, assessment, pedagogical practices and school autonomy and invested resources. The results highlight significant differences in student performance, pedagogical methods and resource allocation, highlighting the importance of a real transition from a reproductive model to one focused on skills.*

Keywords: *general education, critical thinking, skills, educational assessment, pedagogical practices, school autonomy, educational resources, student performance, skills-centered curriculum, PISA.*

INTRODUCERE

Educația contemporană este chemată să formeze cetățeni capabili să participe activ într-o societate bazată pe cunoaștere, creativitate și inovație. În contextul globalizării și al digitalizării accelerate, competențele cognitive de nivel înalt, cum ar fi gândirea critică, rezolvarea problemelor complexe, colaborarea și autonomia învățării, devin esențiale pentru succesul elevilor.

În multe state europene, inclusiv Olanda, sistemul de învățământ a evoluat spre paradigme centrate pe competențe și gândire critică, în timp ce în Republica Moldova persistă tradiția bazată pe memorarea și reproducerea informațiilor. Această diferență nu este doar pedagogică, ci se reflectă în performanțele elevilor la testele internaționale standardizate, precum PISA (Program for International Student Assessment).

Scopul acestui articol este de a evidenția diferențele și similitudinile dintre cele două sisteme de educație și de a formula recomandări pentru îmbunătățirea învățământului general din RM prin adaptarea bunelor practici internaționale.

METODOLOGIA DE STUDIU

Studiul adoptă o abordare comparativă bazată pe cinci dimensiuni fundamentale ale sistemelor educaționale:

1. **Performanțele elevilor** – analiza datelor PISA 2022 privind citirea, matematica și științele.
2. **Orientarea curriculară** – examinarea documentelor curriculare naționale și a standardelor de competențe.
3. **Evaluarea** – compararea modului de evaluare a elevilor, tipurile de teste și rolul evaluării formative.
4. **Practicile pedagogice și autonomia școlară** – analizarea metodelor de predare, participarea profesorilor la decizii și autonomia școlii.
5. **Resursele investite** – comparația investițiilor financiare și infrastructurii educaționale.

Metode și instrumente: analiza utilizează statistici descriptive, tabele comparative și analiza conținutului documentelor curriculare și de politici educaționale.

1. Performanțele elevilor – *PISA 2022*

Datele prezentate în Tabelul 1 oferă o perspectivă comparativă asupra competențelor elevilor de 15 ani și a alocării resurselor educaționale în Republica Moldova, Olanda și la nivelul mediei OCDE.

Tabelul 1. Performanța elevilor și resursele școlare în Republica Moldova și Olanda în raport cu media OCDE [4]

Indicator (15 ani)	**RM (%) ≥ Nivel 2**	**NL (%) ≥ Nivel 2**	**Media OCDE (%)**
Matematică	39	77	69
Citire	66	82	74
Științe	65	83	76
Resurse per elev (USD)	~23.396	~122.331	~105.248

Diferențele sunt evidente: performanțele elevilor din Olanda depășesc cu aproape 100% rezultatele elevilor din Republica Moldova la *Matematică* și cu 15-18% la *Citire* și *Științe*. Investițiile financiare semnificativ mai mari în Olanda permit metode pedagogice mai diverse, în special în predarea prin proiecte, laboratoare și activități interdisciplinare (Fig.1).

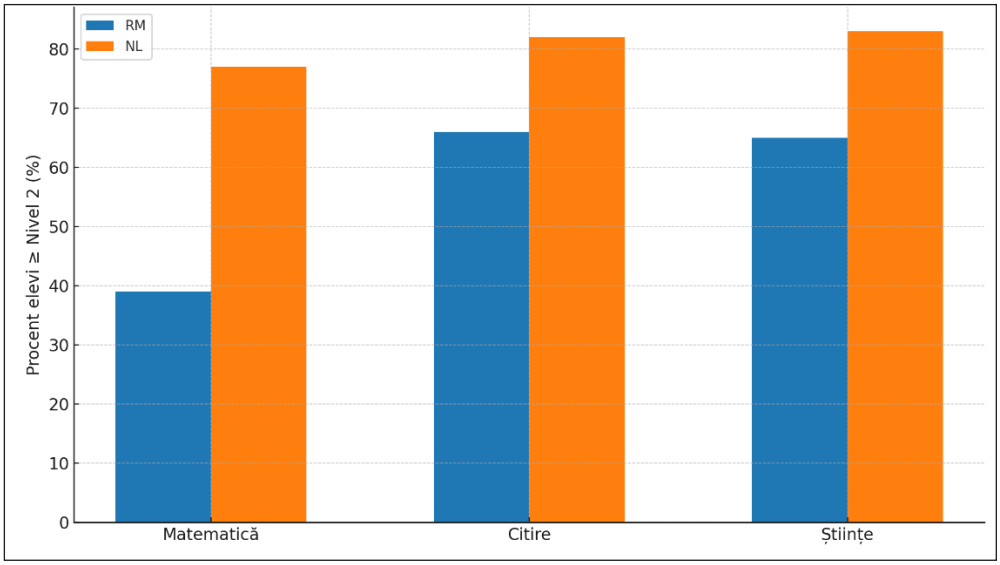

Figura 1. Performanțele elevilor din Republica Moldova și Olanda (PISA 2022) [4]

2. Orientarea curriculară

Republica Moldova: Curriculumul Național din Republica Moldova, revizuit în 2020, promovează o abordare centrată pe dezvoltarea competențelor-cheie ale elevilor, vizând în mod special gândirea critică, comunicarea eficientă, colaborarea și autonomia în învățare. Documentul de politici educaționale subliniază importanța trecerii de la un model tradițional axat pe memorare la unul care încurajează elevul să aplice cunoștințele în contexte variate, să analizeze informații și să participe activ la procesul de învățare. Cu toate acestea, în practică, implementarea acestor orientări rămâne limitată. Predarea este încă predominant centrată pe manuale, iar metodele expozitive, precum lecțiile frontale și repetarea informațiilor, continuă să domine în școli. Factorii care contribuie la această discrepanță includ nivelul insuficiaent al formării continue pentru cadrele didactice în utilizarea strategiilor pedagogice moderne, resurse didactice insuficiente și infrastructură limitată care să permită activități practice și proiecte interdisciplinare. Această situație indică necesitatea unor intervenții sistematice pentru a transforma curriculumul educațional într-un instrument eficient de dezvoltare a competențelor secolului XXI, competențelor-cheie, competențelor de dezvoltare durabilă [2; 5].

Olanda: În contrast, Olanda a dezvoltat un cadru curricular explicit orientat spre competențele secolului XXI, prin instrumente precum Curriculum și organizația națională SLO (Stichting Leerplanontwikkeling). Curriculumul din Olanda pune accentual pe dezvoltarea gândirii critice, rezolvarea creativă a problemelor, colaborarea, autonomia învățării și responsabilitatea civică, promovând o abordare holistică și aplicativă a educației. Accentul este pus și pe proiecte interdisciplinare, în care elevii aplică cunoștințele dobândite pentru a rezolva probleme reale, în contexte variate, favorizând

atât integrarea tehnologiilor digitale, cât și dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare în echipe diverse. De asemenea, curriculumul stimulează învățarea prin descoperire și încurajează autonomia elevului în gestionarea propriului parcurs educațional. Succesul implementării acestor orientări se datorează, în mare parte, unui sistem eficient de formare continuă a cadrelor didactice, resurselor educaționale inovatoare și unei infrastructuri tehnologice adecvate, care facilitează tranziția de la predarea tradițională la cea centrată pe competențe și experiențe autentice de învățare.

Analiza comparativă evidențiază un decalaj semnificativ între intențiile curriculare și practica pedagogică din Republica Moldova, în timp ce Olanda reușește să integreze mai coerent competențele secolului XXI în experiența educațională reală. Această diferență subliniază rolul esențial al suportului instituțional, formării cadrelor didactice și al resurselor adecvate pentru transformarea unei viziuni curriculare progresiste în practică efectivă.

Tabelul 2. Orientarea curriculară – Republica Moldova [2] *versus* Olanda [6]

Aspect	Republica Moldova	Olanda
Cadru curricular	Curriculum Național (2020)	Curriculum și SLO Netherlands (2020)
Competențe vizate	Competențe-cheie (Codul Educației Republicii Moldova, 2014)	Competențe pentru secolul XXI (gândire critică, rezolvare creativă a problemelor, colaborare, autonomie învățării, responsabilitate civică)
Orientare pedagogică	Predominant teoretică cu implicații practice insuficiente și preponderent axate pe memorare	Aplicativă, centrată pe competențe și experiențe reale
Metode de predare	Metode de comunicare orală și scrisă	Proiecte interdisciplinare, învățare prin descoperire, integrarea tehnologiilor digitale, metode active
Contextul aplicării cunoștințelor	Limitat, mai mult învățare teoretică	Contexte reale, rezolvarea problemelor autentice
Rolul cadrelor didactice	Implicare limitată, datorită formării performanțe insuficiente	Facilitatori activi ai învățării, susținuți prin formare continuă
Resurse și infrastructură	Suport limitat pentru activități practice (la nivel disciplinar)	Resurse moderne și tehnologii digitale adecvate
Gradul de implementare	Parțial, decalaj între teorie și practică. Competențe-cheie integrate insificient în curricula școlare	Ridicat, competențele secolului XXI integrate în experiența reală a elevilor

Tabelul 2 evidențiază diferențele semnificative dintre orientările curriculare ale Republicii Moldova și Olandei, oferind o perspectivă sintetică asupra cadrului legislativ, competențelor vizate, abordărilor pedagogice, metodologiilor de predare, contextului aplicării cunoștințelor, rolului cadrelor didactice, resurselor disponibile și gradului de implementare.

Cadru curricular: În Republica Moldova, cadrul curricular este definit de Curriculumul Național (2020), care stabilește obiective generale și competențe-cheie, dar fără o specificare detaliată a valorificării lor în curricula școlare. În Olanda, curriculumul este structurat în curriculumul disciplinar și ghidul SLO, documente care stabilesc explicit competențele secolului XXI și modul de integrare a acestora în procesul educațional.

Competențe vizate: Curriculumul din Republica Moldova pune accent pe gândirea critică, comunicare și colaborare, competențe fundamentale dar parțial integrate în experiența practică a elevilor. În schimb, Olanda promovează un spectru mai larg de competențe, incluzând rezolvarea creativă a problemelor, autonomie în învățare și responsabilitate civică, accentuând formarea holistică a elevilor în contexte autentice și interdisciplinare.

Orientare pedagogică și metode de predare: Orientarea pedagogică a currculumului din Republica Moldova este preponderent teoretică, cu unele aspecte practice modelate. În Olanda, predarea este aplicativă, centrată pe competențe și experiențe reale, utilizând prin proiecte interdisciplinare, învățarea descoperire și integrarea tehnologiilor digitale, facilitând o învățare activă și contextualizată.

Contextul aplicării cunoștințelor: În sistemul de învățământ din Republica Moldova, aplicarea cunoștințelor se realizează în principal în medii teoretice, ceea ce limitează transferul competențelor în situații reale. În Olanda, elevii sunt expuși la probleme autentice, ceea ce sprijină dezvoltarea abilităților de rezolvare practică și gândire critică în contexte reale.

Rolul cadrelor didactice: Unii profesori din Republica Moldova acționează adesea ca transmitători ai informației, implementarea competențelor fiind limitată de formarea profesională insuficientă. În Olanda, cadrele didactice funcționează ca facilitatori ai învățării, beneficiind de formare continuă și suport pedagogic adecvat, ceea ce permite o aplicare coerentă a competențelor în procesul educațional.

Resurse și infrastructură: Diferențele materiale sunt semnificative: Republica Moldova se confruntă cu resurse limitate și lipsa suportului pentru activități practice, în timp ce Olanda dispune de infrastructură modernă și tehnologii digitale adecvate, sprijinind procesul de învățare activ și experiențial.

Gradul de implementare: Implementarea curricula în Republica Moldova este parțială, existând un decalaj clar între teorie și practică. Contrar, Olanda prezintă un grad ridicat de implementare, în care competențele secolului XXI sunt integrate în mod real în experiența elevilor, demonstrând o coerență între obiectivele curriculare și practica educațională.

În ansamblu, analiza evidențiază un contrast marcant între un sistem orientat preponderent spre memorare și învățare teoretică (Republica Moldova) și un sistem centrat pe dezvoltarea competențelor, învățarea activă și aplicarea practică a cunoștințelor (Olanda). Aceasta reflectă diferențele de filozofie educațională, resurse disponibile și politici de implementare curriculară.

3. Evaluarea elevilor

Republica Moldova: Evaluările naționale (clasele IV, IX) și Bacalaureatul (clasa XII) sunt standardizate și sunt orientate preponderant spre reproducerea informației. Rata de promovare Bacalaureat 2025: 79,17% [1].

Olanda: Evaluarea include testul final (Doorstroomtoets) și consilierea școlii. Se pune accent pe evaluarea formativă, portofolii și feedback continuu, ceea ce permite ajustarea strategiilor de predare și dezvoltarea competențelor transferabile.

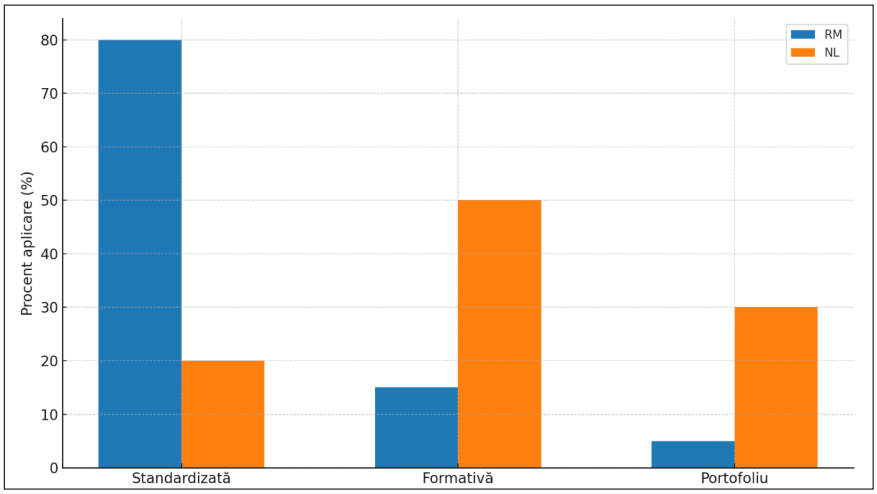

Figura 2. Distribuția tipurilor de evaluare din Republica Moldova [1] și Olanda [4]

Analiza comparativă a sistemelor de evaluare în Republica Moldova și Olanda evidențiază diferențe fundamentale în scop, metodologie și impact asupra procesului de învățare. În Republica Moldova, după cum am menționat, evaluările naționale (clasele IV și IX) și Bacalaureatul (clasa XII) sunt standardizate, orientate preponderent spre reproducerea informației, ceea ce poate limita dezvoltarea competențelor de gândire critică, creativitate și aplicare practică. Rata de promovare a Bacalaureatului în 2025 (79,17%) indică un nivel moderat de succes, însă rezultatele reflectă mai mult capacitatea elevilor de a memora și reproduce conținutul predat, decât competențele aplicative. Introducerea testelor tematice semestriale constituie un pas către evaluarea mai frecventă, cu potențial de ajustare a predării, dar aceasta rămâne limitată în raport cu standardele moderne de evaluare centrată pe competențe.

În Olanda, evaluarea se bazează pe o combinație între teste finale și consilierea școlii, dar accentul major este pus pe evaluarea formativă, portofolii și feedback continuu. Această abordare permite adaptarea strategiilor pedagogice, monitorizarea progresului individual și dezvoltarea competențelor transferabile, contribuind astfel la formarea holistică a elevilor și la pregătirea lor pentru situații reale și complexe. Spre deosebire de Republica Moldova, evaluarea olandeză nu se limitează la memorarea și reproducerea cunoștințelor, ci sprijină procesul de învățare activă și autonomia elevului.

Diferențele constatate reflectă o divergentă filosofică și metodologică între cele două sisteme: în timp ce Republica Moldova se concentrează pe standardizare și uniformitate, Olanda prioritizează flexibilitatea, personalizarea și dezvoltarea competențelor relevante secolului XXI. Aceasta subliniază necesitatea unei reforme în Republica Moldova orientate spre evaluare formativă și feedback continuu, care să coreleze mai eficient predarea cu învățarea aplicativă și dezvoltarea competențelor transversale.

În concluzie:

- Evaluările standardizate din Republica Moldova favorizează reproducerea cunoștințelor și limitează dezvoltarea competențelor aplicative, în timp ce evaluarea în Olanda promovează învățarea activă și competențele transferabile.
- Rata de promovare a Bacalaureatului (79,17% în 2025) indică rezultate satisfăcătoare din punct de vedere numeric, însă nu reflectă neapărat dezvoltarea holistică a competențelor elevilor.
- Introducerea testelor tematice semestriale în Republica Moldova reprezintă un progres spre o evaluare mai frecventă și orientată spre înțelegere, dar este insuficientă în absența unor mecanisme de feedback și evaluare formativă continuă.
- Experiența olandeză demonstrează eficiența evaluării formative și portofoliilor, care permit ajustarea predării, susțin progresul individual și pregătesc elevii pentru provocările reale.
- Pentru alinierea sistemului moldovenesc la standardele educației moderne, este recomandată integrarea instrumentelor formative, feedback-ului continuu și evaluării centrate pe competențe, în paralel cu menținerea unor evaluări standardizate care să asigure comparabilitatea și calitatea academică.

4. Practici pedagogice și autonomie școlară

Republica Moldova: Deși 95% dintre școli raportează autonomie, predarea rămâne expozitivă, iar metodele interactive și centrate pe elev nu oferă încă rezultate dorite.

Olanda: 97% dintre școli au autonomie extinsă; învățarea este centrată pe proiecte, pe probleme și evaluare formativă. Profesorii sunt implicați în decizii curriculare și în adaptarea activităților de învățare la nevoile elevilor.

Analiza comparativă a practicilor pedagogice și a autonomiei școlare în Republica Moldova și Olanda relevă diferențe semnificative în modul în care autonomia instituțională se reflectă în activitatea didactică și în implicarea cadrelor didactice. În Republica Moldova, deși 95% dintre școli raportează autonomie formală, aceasta nu se

transferă eficient în practici pedagogice inovative. Această discrepanță indică faptul că autonomia școlară formală nu este suficientă pentru a renova procesul educațional fără sprijin continuu, formare pedagogică adecvată și resurse corespunzătoare.

În Olanda, autonomia școlară este mai extinsă, toate școlile beneficiază de libertate în luarea deciziilor curriculare și organizatorice. Aceasta se reflectă direct în practicile pedagogice: învățarea este centrată pe proiecte, pe probleme și evaluare formativă, iar profesorii participă activ la adaptarea activităților la nevoile specifice ale elevilor. Autonomia reală permite astfel nu doar flexibilitate managerială, ci și personalizarea procesului de învățare, creând un mediu educațional care favorizează dezvoltarea competențelor transferabile, gândirea critică și implicarea activă a elevilor.

Această comparație sugerează că simpla declarare a autonomiei școlare nu garantează schimbări pedagogice reale. Eficiența autonomiei depinde de capacitatea școlilor de a integra practici centrate pe elev, de competențele profesorilor și de disponibilitatea resurselor adecvate. În lipsa acestor elemente, autonomia rămâne formală și cu impact limitat asupra calității învățării.

Concluzionăm:

- În Republica Moldova, autonomia școlară este larg raportată (95%), însă există un decalaj între autonomie formală și practici pedagogice efective.
- În Olanda, autonomia extinsă (97%) este asociată cu practici didactice centrate pe elev, învățare prin proiecte și evaluare formativă, demonstrând corelarea dintre libertatea instituțională și inovația pedagogică.
- Autonomia școlară devine eficientă numai atunci când este susținută de formare continuă a cadrelor didactice, resurse adecvate și implicare reală în deciziile curriculare.
- Experiența olandeză sugerează că promovarea unor practici centrate pe elev și flexibilitate curriculară poate fi un factor determinant în valorificarea competențelor-cheie și celor de ddezvoltare durabilă.
- Pentru a transforma autonomia formală în rezultate pedagogice concrete, școlile din Republica Moldova ar trebui să integreze mai eficient metode active, participative, adaptate nevoilor elevilor, în paralel cu consolidarea capacității profesorilor de a implementa aceste practici.

5. Resurse și condiții

Resursele alocate pe elev evidențiază diferențe semnificative între Republica Moldova și Olanda, care influențează direct calitatea procesului educațional. În Republica Moldova, resursele per elev până la 15 ani se situează la aproximativ 23.396 USD, valoare de cinci ori mai mică decât în Olanda (~122.331 USD). Această discrepanță se reflectă nu doar în infrastructura fizică, ci și în accesul la tehnologii digitale, laboratoare moderne și materiale didactice actualizate.

În Olanda, nivelul ridicat al resurselor permite dezvoltarea unei infrastructuri moderne, dotarea laboratoarelor, integrarea tehnologiilor digitale și oferirea de programe

de formare continuă pentru cadrele didactice. Aceasta creează un mediu educațional favorabil învățării active, proiectelor interdisciplinare și adaptării instruirii la nevoile individuale ale elevilor.

Diferența de resurse are implicații majore asupra echității și calității educației: în Republica Moldova, lipsa resurselor poate limita aplicarea metodelor inovative, autonomia profesorilor și dezvoltarea competențelor practice ale elevilor. În plus, inegalitățile resurselor pot accentua diferențele între școli, afectând coeziunea sistemului educațional. Prin contrast, investițiile consistente din Olanda sprijină funcționarea curriculumului centrat pe competențe și promovarea echității în accesul la educație de calitate.

Concluzii:

- Resursele financiare per elev în Republica Moldova sunt de cinci ori mai reduse decât în Olanda, ceea ce limitează infrastructura, dotările și programele de formare a cadrelor didactice.
- Diferențele de resurse se reflectă în capacitatea școlilor de a implementa practici pedagogice moderne, tehnologii digitale și metode centrate pe elev.
- Olanda exemplifică modul în care investițiile substanțiale în infrastructură și formarea continuă a profesorilor sprijină realizarea unui curriculum aplicativ și orientat spre competențe.
- Pentru a reduce decalajele, Republica Moldova ar trebui să prioritizeze creșterea investițiilor în educație, modernizarea infrastructurii școlare și asigurarea resurselor necesare pentru implementarea metodelor interactive și centrate pe elev [3].
- Echitatea educațională și calitatea învățării depind nu doar de politici curriculare, ci și de nivelul adecvat de resurse și condiții materiale, care permit transferul cunoștințelor teoretice în competențe practice și dezvoltarea holistică a elevilor.

Analiza comparativă a sistemelor educaționale din Republica Moldova și Olanda evidențiază un decalaj semnificativ în implementarea unei educații centrate pe competențe. Deși Republica Moldova a adoptat un curriculum bazat pe competențe, în practică persistența examenelor standardizate și tradiția pedagogică axată pe reproducerea informației limitează efectiv dezvoltarea gândirii critice, a creativității și a competențelor transferabile. Aceasta indică un decalaj între intențiile curriculare și practica didactică reală, accentuat de metodele preponderent expozitive și de aplicarea redusă a pedagogiei active.

În contrast, sistemul olandez integrează în mod coerent evaluarea formativă, autonomia școlii și implicarea profesorilor în deciziile curriculare. Aceste mecanisme facilitează adaptarea procesului de învățare la nevoile individuale ale elevilor, favorizând dezvoltarea competențelor secolului XXI și pregătirea elevilor pentru contexte reale, interdisciplinare și complexe. Practicile pedagogice olandeze, cum ar fi lesson study, învățarea prin proiecte interdisciplinare și feedback-ul continuu, demonstrează că un sistem cu autonomie extinsă și resurse adecvate poate transforma curriculumul bazat pe competențe într-o realitate educațională eficientă.

Factorii determinanți ai decalajului dintre cele două sisteme includ:

- *Resurse financiare insuficiente* în RM, care limitează dezvoltarea infrastructurii școlare, dotările tehnologice și accesul la laboratoare și materiale moderne;
- *Formarea continuă limitată a cadrelor didactice*, care restricționează capacitatea profesorilor de a implementa strategii didactice interactive și adaptative;
- *Lipsa unui sistem de monitorizare și evaluare continua a implementării/ funcționării curriculare*, care împiedică dezvoltarea continuă a practicilor didactice și asigurarea coerenței între finalitățile curriculare și experiența efectivă a elevilor.

Adoptarea și adaptarea bunelor practici olandeze în contextul moldovenesc, inclusiv introducerea evaluării formative, predarea prin proiecte și lesson study, ar putea constitui pași importanți pentru tranziția către un model educațional centrat pe competențe, capabil să dezvolte abilități critice, autonome și transferabile ale elevilor.

CONCLUZII GENERALE

1. Sistemul educațional olandez exemplifică dezvoltarea unui *ecosistem curricular și evaluativ orientat către competențe*, gândire critică și pregătirea elevilor pentru cerințele secolului XXI.

2. Republica Moldova a adoptat cadrul competențial european, însă *practica didactică rămâne predominant reproductivă*, limitând dezvoltarea competențelor aplicative și a gândirii critice.

3. Diferențele între cele două țări în ceea ce privește *resursele disponibile, formarea continuă a profesorilor și autonomia școlii* constituie factori esențiali ai decalajului de performanță și al implementării efective a curriculumului bazat pe competențe.

4. Integrarea unor metode și practici olandeze, adaptate contextului național, poate contribui semnificativ la *reformarea procesului educațional în Republica Moldova*, transformând autonomia școlii și resursele disponibile în instrumente eficiente pentru dezvoltarea holistică a elevilor.

5. Totuși, trebuie de menționat faptul că în ultimul deceniu s-au înregistrat intenții semnificative ale Statului Republica Moldova de a moderniza sistemul de învățământ prin promovarea celor mai eficiente politici educaționale privind:

- *dezvoltarea unui curriculum școlar axat pe valori și context autentice*;
- *aplicarea unor strategii modern/ postmoderne de predare-învățare-evaluare*;
- *actualizarea valorificării sistemului de competențe: competențe-cheie, competențe de dezvoltare durabilă, competențe pentru secolul XXI, competențe digitale, competențe privind aplicarea inteligenței artificiale* etc.

RECOMANDĂRI

***1. Alinierea evaluărilor naționale la finalitățile curriculare*:** introducerea de itemi PISA-like care să evalueze gândirea critică și aplicarea cunoștințelor.

2. Consolidarea formării continue pentru profesori axate pe nevoi**:** instruire prin metode active, proiecte interdisciplinare și evaluare formativă.

3. Creșterea investițiilor în infrastructura digitală și STEM**:** laboratoare moderne și tehnologii educaționale eficiente.

4. Adaptarea bunelor practici olandeze**:** lesson study, învățare prin proiecte și colaborare între școli și comunitate.

5. Monitorizarea continue a implementării/ funcționării curricula școlare**:** evaluări formative regulate și feedback pentru ajustarea strategiilor pedagogice.

BIBLIOGRAFIE:

1. MEC RM (2024–2025). *Raport privind Bacalaureatul și Evaluările Naționale*.
2. Ministerul Educației și Cercetării, RM (2020; 2025). *Cadrul de referință al Curriculumului Național*.
3. Ministerul Educației și Cercetării, RM (2023). *Strategia de dezvoltare „EDUCAȚIA 2030”*.
4. OECD (2023). *PISA 2022 Results, Country Notes: Republic of Moldova, Netherlands*.
5. Onderwijsraad (2022). *The Future of Dutch Education: Critical Thinking and 21st Century Skills*.
6. SLO Netherlands (2020). *Curriculum.nu: Towards a Future-Oriented Curriculum*.

N.B.: Articolul a fost realizat în cadrul Subprogramului (2024-2027) „*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar*”, cifrul 011401.